

УДК 330.33:338

*Шестакова Анна Валеріївна,
к.е.н., доцент кафедри екології та географії,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир*

ПЕРЕВАГИ ЦИРКУЛЯРНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Всесвітня криза COVID-19, нестабільна геополітична та екологічна ситуація кидає виклик нашим усталеним світоглядам та соціально-економічним

концепціям, і як наслідок, туристична галузь першою зіткнулася з раптовим, глобальним та різким шоком попиту. Майбутнє та форма даної галузі після пандемії та складних соціально-економічних та екологічних потрясінь залишаються невизначеними. Однак такі кризи пропонують унікальну можливість поміркувати та поставити важливі питання про майбутнє, зокрема про ті, що стосуються негативного впливу галузі на навколишнє середовище та соціальне становище, загальної стійкості, ризиків та можливостей серед викликів сталого розвитку в 21-ому столітті. Тому особливу увагу варто приділити дослідженню потенціалу ідей та практик, натхненних циркулярною економікою, для більш сталого, стійкого та перспективного розвитку туристичної галузі.

Циркулярна економіка набирає обертів останніми роками завдяки своєму потенціалу значно оптимізувати використання ресурсів, скоротити викиди парникових газів, пов'язані з агресивним виробництвом та несвідомим споживанням, водночас пропонуючи можливості конкурентних переваг для бізнесу. Відтак такий підхід сприяє концептуалізації загальних концепцій циркулярної економіки та створення циркулярної вартості в контексті туристичної індустрії. Проблематикою розроблення теоретико-методологічних засад і принципів циркулярної економіки й сталого розвитку займаються зарубіжні й вітчизняні вчені [1,2,3,4,5]: Дж. Корхонен, М.О. Варфоломєєв, Н.І. Горбаль, М.Л. Злотнік, О. Г. Мельник, Я.В. Мирка, К. Нуур, М.В. Руда, А. Фельдманн та інші.

За сценарієм «звичайного ведення бізнесу» основні соціально-економічні та екологічні проблеми туристичної індустрії залишатимуться та загострюватимуться зі збільшенням кількості світових туристів. А тому проблеми надмірного туризму, викидів парникових газів та деградації біосфери не зникнуть автоматично, як тільки криза COVID-19 чи будь-який інший вид пандемії будуть взяті під контроль Всесвітньої організацією здоров'я та медичними закладами. Більше ніж будь-коли, ці проблеми необхідно буде

активно вирішувати, щоб відновити більш стійку, економічно та екологічно сталу туристичну індустрію. Поточна увага, зрозуміло, має бути зосереджена на подолання безпосередніх наслідків пандемії для здоров'я суспільства та економіки. Однак, наступні середньострокові та довгострокові зусилля щодо економічного відновлення, що впливають на екосистему подорожей та туризму, можуть бути розділені на два різні шляхи:

1) Звичайне ведення бізнесу передбачає ресурсомістку та інтенсивну модель лінійного зростання екосистеми «бери, виробляй, витрачай» з інтенсивним використанням парникових газів, переважно заснована на зростанні обсягів;

2) Циркулярна модель економіки навмисно розроблена для відновлення природного, людського та соціального капіталу, що діє в межах сталих меж планети Земля та місцевих напрямків.

Отже, впровадження регенеративного бачення циркулярної економіки для туристичної галузі пропонує напрям до другого шляху, а саме до стійкої та сталої туристичної екосистеми. Враховуючи це можна зазначити, що подорожі та туризм відіграють важливу роль у переході до циркулярної економіки, оскільки сфера туризму тісно пов'язана та залежить від багатьох ключових ресурсних потоків, ланцюгів створення додаткової вартості активів та товарів суспільного використання, включаючи сільське господарство та харчову промисловість, антропогенне середовище та транспорт, і це лише основні галузі з них. Суб'єкти сфери подорожей та туризму можуть виступати в ролі факторів, що сприяють циркулярності, та отримувати вигоду від спільного створення циркулярної вартості та захоплення вартості у відповідних ланцюгах створення вартості.

Завдяки системному підходу, що базується на співпраці, інноваціях бізнес-моделей та спільному створенні цінностей, суб'єкти сфери подорожей та туризму можуть підвищити стійкість своїх організацій та галузі загалом, зменшити вплив на природні екосистеми та забезпечити підвищену економічну

та соціальну цінність для прямих та непрямих зацікавлених сторін туристичної екосистеми. Різні організаційні сектори та ринкові контексти породжуватимуть різні циклічні трансформації. в з точки зору ключових кругових важелів створення цінності, можна зробити ключову різницю між «важкими активами» та «активами актори легкої промисловості:

1) Для підприємств великого бізнесу зі значною кількістю активів, такими як ринок нерухомості та транспортних операторів циклічні закупівлі є ключовим важелем для створення циклічних процесів у видобутку ланцюг поставок, джерела матеріалів, придатних для кругового потоку (екологічно безпечні, призначені для обслуговування, повторне використання, переробка). Це дозволяє відповідним ініціативам розширювати та оптимізувати матеріал і використання активів та уникнення відходів. Спільне використання активів (всередині та/або між організаціями), пошук джерел «продукти як послуга» та інноваційні платформи «мобільність як послуга» (MaaS) є потенційними джерела менших викидів парникових газів протягом життєвого циклу, економії капітальних і експлуатаційних витрат та/або нових доходів. Крім того, такі ініціативи можна перетворити на переконливу цілеспрямовану розповідь, сприяє підвищенню вартості бренду та диференційованому позиціонуванню на ринку.

2) Для підприємств сфери послуг, що надає нематеріальні послуги, таких як туристичні агентства та дистриб'юторів, позиціонування на ринку, ринкова диференціація через кругову, спільну та цілеспрямовані бізнес-пропозиції та «потрійний (PPP) кінцевий підхід», ймовірно, будуть а потужний круговий важіль трансформації.

Таким чином, переваги циркулярної економіки для сталого розвитку сфери туризму у порівнянні з іншими галузями національного господарства включає надання ресурсів, підвищення обізнаності серед споживачів туристичних продуктів та послуг, а також підвищення потенціалу туризму та рекреації для змін через ефективні рішення або діалог із клієнтами, напрямками

та іншими ключовими зацікавленими сторонами з метою справити позитивний вплив на екосистеми.

Література:

1. Korhonen J., Nuur C., Feldmann A. (2018). Circular economy as an essentially contested concept. *Journal of Cleaner Production*, 175, pp. 117–125. DOI: 10.1016/j.jclepro.2017.12.111.
2. Варфоломеев М. О. (2020). Циркулярна економіка як невід’ємний шлях українського майбутнього в аспекті глобалізації. *Ефективна економіка*, 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/202.pdf. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.5.200.
3. Горбаль Н. І., Пліш І. В. (2021). Циркулярні бізнес-моделі для сталого розвитку українських підприємств. *Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка". Серія "Проблеми економіки та управління"*, 5(1), С. 15–29. DOI: 10.23939/semi2021.01.015.
4. Злотнік М. Л., Мельник О. Г. (2020). Стратегічне управління впровадженням принципів циркулярної економіки на вітчизняних підприємствах. *Підприємництво та інновації*, 12, С. 112–119. URL: <http://elib.spbstu.ru/dl/2/v18-6747.pdf/download/v18-6747.pdf>. DOI: 10.37320/2415-3583/12.19.
5. Руда М. В., Мирка Я. В. (2020). Циркулярні бізнес-моделі в Україні. *Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні*, 2 (1), С. 107–121. DOI: 10.23939/smeu2020.01.107.